

ΤΟ ΜΟΝΑΧΟΝ

ΠΟΛΛΑ αξία θαυμασμοῦ δύναται ὁ περιηγούμενος οἰαν-
δήποτε χώραν ν' ἀποθησαυρίζῃ ἀπ' αὐτῆς ἐν ταῖς ση-
μειώσεσιν αὐτοῦ, κ' ἐκ τούτων πυρῆνα σχηματίζων ν'
ἀποτελεῖ ἐν ὄλον πρὸς διὰδοσιν γνώσεώς τινος ἢ καὶ
πρὸς ἀπλήν ψυχαγωγίαν τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ· ἐμοὶ δὲ περιη-
γούμενῳ κατὰ τὸ θέρος τοῦ παρελθόντος ἔτους χάριν καλλιτεχνι-
κῶν ἐρευνῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ κρατήσω σημειώσεις
τινας καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων, ἵνα διὰ τούτων ἠλεκτρίσω τὰς ψυ-
χὰς τῶν καλαισθητῶν συμπατριωτῶν μου, ἂν οὐχὶ πρὸς ξυλλαν, τοῦ-
λάχιστον πρὸς μίμησιν τῶν ἐν τῇ Δύσει ὡς πρὸς τοῦτο προσδεδυμένων
ἔθνων.

Ἄλλὰ τῷ περιηγούμενῳ ἐν ξένη πολλά εἰσι τὰ ἐπιπροσθούντα αὐτῷ
προσκόμματα. ὁσάκις ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸ ἄλλο σημείον ἔχει νὰ μετα-
βῆ, ἐγὼ δὲ ἐν διαστήματι μηνῶν πέντε εἶχον νὰ ἐπισκεφθῶ, ἀπὸ πό-
λεως εἰς πόλιν μεταβασίμων, τὴν Ἀγγλίαν, τὸ Βέλγιον, τὴν Γαλλίαν
καὶ τὴν Γερμανίαν, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδὲ τὸν ἀπαιτούμενον
χρόνον, οὐδὲ τὴν ἀπαιτούμενην ἰσχυρίαν ἡδυνάμην νὰ ἔχω, τοῦλάχι-
στον ὅπως μὴ παραλείψω τὰ πλεῖστα τῶν ἐντύπωσιν τινα ἐμπουησάν-
των μοι δι' ὃ ἀπὸ μιᾶς μόνον πόλεως, τῆς μᾶλλον ἐλκυσσάσης τὴν
προσοχὴν μου καὶ τὰς πλείστας ἐξ αὐτῆς λαθῶν σημειώσεις, δύναμαι
νὰ προσφέρω τι εἰς τὴν φίλην «Ποικίλην Στοάζ», ὡς διεγερτικὸν τῆς
ὀρέξεως τῶν καλαισθητῶν ἀναγνώστων αὐτῆς εἰς τὸ ἐπιθυμεῖσαι τὴν
ἐπάνοδον τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι, ἀφ' ἧς αἱ πολυ-
ἀριθμοὶ συμφοραὶ ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων τὰς ἐφυγάδευσαν.

Ἡ πόλις αὕτη εἶναι τὸ Μόναχον, ἡ γνωστὴ πρωτεύουσα πόλις τοῦ
Βαυαρικοῦ κράτους, ἡ μόνη ἐν Εὐρώπῃ πόλις, ἣτις παρὰ πᾶσαν ἄλλην
εἴλκυσε τὴν προσοχὴν μου καὶ πλείονα τοῦ ἐν ταῖς ἄλλαις χρόνον μ'
ἐκράτησεν ἐν αὐτῇ, διὰ τὸν ἐν αὐτῇ πλοῦτον τῆς Καλλιτεχνίας. Ἄλλ'
ὄχι! ὄχι! δὲν ἐθαύμασα τὸν πλοῦτον τοῦτον ἀπεναντίας ὑπ' ὀδυνηρὰς
κατελήφθη ἠλίψεως καὶ βέβαιος εἶμι ὅτι καὶ πᾶς Ἕλληνας, μετ' ἐμὲ,
ἀναγνώστης τῆς «Ποικίλης Στοάζ» θὰ θλιβῆ, σκεπτόμενος ὅτι ἐν τῇ
ἡμετέρᾳ Ἑλλάδι, τῇ γενετείρᾳ ταύτῃ πάσης Τέχνης καὶ πάσης Ἐ-
πιστήμης, ἐσμέν ἔτι νήπιοι, ἵνα μὴ εἴπω ὅπως ἀδεῖς τοῦ ἀληθοῦς
καλοῦ τοῦ εἰς αἰῶνας δοξάσαντος τοῦς ἡμετέρους προγόνους. Ἄλλ' ἅς
πρηγορώμεθα ὅτι αἱ συμφοραὶ, ἅς ὑπέστη τὸ ἡμέτερον ἔθνος, ὑπῆρξαν
τόσφ δεινὰ καὶ τόσφ μεγάλαι ὅσον οὐδενὸς ἄλλου ἔθνους ἢ ἱστορία ἀνα-

φέρει, και ἐξ αὐτῶν μάλιστα τῶν καθολοκληρίαν ἤρκανισθέντων· αἱ δὲ συμφοραὶ αὐταὶ ἐφυγαδευσαν τέλος ἀφ' ἡμῶν τὰ πάντα, ἄτινα εἰς τὴν Δύσιν διεσκορπίσθησαν, καὶ ἃς πιστεύομεν ὅτι ἡ ἐλπίς δὲν πρέπει νὰ μᾶς δικρυφῇ· θὰ ἔλθῃ ἡμέρα καθ' ἣν πάλιν ἀπ' Ἀνατολῶν τὸ φῶς θὰ διαδωθῇ καὶ πάλιν ἐν τῇ Ἑλλάδι αἱ τέχναι θ' ἀναγεννηθῶσι τελειότεραι, διότι ἡ φύσις τὴν χώραν ταύτην προώρισε νὰ ᾗ πάντοτε ἡ γενέτειρα παντὸς καλοῦ· ἀρκεῖ νὰ δοθῇ μικρὰ ὤθησις, μικρὰ ἀρωγὴ καὶ παρρησία θὰ ἀρξῆται ἡ ἀναγέννησις· ἀρκεῖ εἰς ἀνῆς νὰ εὐρεθῇ καὶ οὗτος ἔσται ὁ ποδηγέτης τῶν ἐπανερχομένων Τεχνῶν· πολλὰ δ' ἐλπίζομεν ἀπὸ τοῦ νῦν ἰθύνοντος τὰς τύχας τοῦ ἔθνους κ. Τρικούπη, ὅστις καὶ διὰ μεγάλου προορατικῆς καὶ δι' ἰσχυρᾶς καὶ ἐπιμόνου θελήσεως κεκοσμημένος τυγχάνει, μίαν ἔτι πρὸς ταῖς ἀλλαίς ἀρεταῖς, τὴν καλαισθησίαν ἔχων.

Ἄλλ' ἡ πόλις αὕτη ἀνῆλθεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον ἐκ μόνης τῆς θελήσεως ἑνὸς μόνου ἀνδρός, ἰσχυροῦ καὶ δυναμένου, τοῦ μουσολήπτου βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου τοῦ Α', πατρὸς τοῦ αἰοδήμου ἡμετέρου Βασιλέως Ὁθωνος, τοῦ ἐν τῷ αἵστρῳ αὐτοῦ φαντασθέντος νὰ μεταβάλῃ τὴν πρωτεύουσάν του εἰς ἀρχαίαν Ἀθήνας. Πόθεν δὲ ἡ φαντασία αὐτοῦ συνέλαβεν τὴν ἰδέαν ταύτην, ἴσως οὐδόπως σφαλλομαι ἐὰν εἶπω ὅτι, ὡς ἀνέκαθεν αὐτῷ καὶ νῦν, ἐξ Ἑλλάδος, ἀφ' ἧς ἐξεπέμφθη, μίαν ἔτι φορὰν, ἀκτὶς φαεινῆ, ἣν ὁ Λουδοβίκος πρόφρων συνέλαβεν.

Ἡ τὸν κόσμον ἐκπλήξασα ἐξέγερσις τῆς τέως δούλης Ἑλλάδος, ἐξήγειρε καὶ τὴν ποιητικὴν φαντασίαν τοῦ φιλέλληνος Λουδοβίκου, καὶ ἐνῷ ἡ λύρα αὐτοῦ τὰ ἠρωϊκότερα τῶν Ἑλληνικῶν κατορθωμάτων μετ' αἰσθήματος ἀνέμελπεν ὑπερβάλλοντος, συγχρόνως ἐκουφορεῖτο ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἡ ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον διακόσμησις τοῦ Μονάρχου. Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν ἡ ταιαυτὴ φαντασία, ἐν τῷ αἵστρῳ αὐτοῦ, νὰ μὴ παραστήσῃ αὐτῷ τοὺς ἀγωνιζομένους νέους ἥρωας τῆς Ἑλλάδος ὁμοίους τῶν προγόνων, καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ φαντασθῇ τὴν Ἑλλάδα ὅποια ποτὲ ὑπῆρξεν. Ἐφαντάσθη τὸν Περικλέωνα ἐπὶ Περικλέους, εἶδε τὴν σμίλην τοῦ Φειδίου ζωὴν διδοῦσαν εἰς τὸ μάρμαρον, εἶδε τὸν χρωστήρα τοῦ Ζεῦξιδος τὸ κάλλος τελέως πλήρες καὶ ζωὴν ἐν πίναξιν διαχέοντα, καὶ εἶδε τὰς Ἀθήνας στυλβούσας ἐκ μαρμαροῦ λαξευτοῦ καὶ συνέλαβεν τὴν ἰδέαν Ἀθήνας νὰ καταστήσῃ τὸ Μονάρχον του, καὶ οὕτω τὴν ἰδέαν ταύτην ἡ ἐξεγεσθεῖσα Ἑλλάς, ἧς τοὺς ἄθλους ζωηρῶς ἐξύμνει, τῷ ἐνέπνευσεν, ἡ δὲ ἰδέα σὰρξ ἐγένετο ἐν αὐτῷ.

Πανταχόθεν πᾶς ἔξωχος τεχνίτης, μεγάλη ἀμοιβή, μετεκλήθη εἰς Μόναχον, ἕτεροι ἐξεπέμφθησαν εἰς Ἀθήνας καὶ κατεμέτρησαν καὶ ἀντέγραψαν ἐν σχεδίοις πᾶν λειψικόν ἀρχαίας Τέχνης, συνάμα ἀπειρασάμενοι καὶ τ' ἀπεικονίσματα τῶν νέων ἡρώων τῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτω λοιπὸν ὁ ποιητὴν καὶ φιλελληνικώτατος Λουδοβίκος, ἐκ τούτων αἰσθηλατούμενος, ἤγειρε προτύλαια ἐν Μονάχῳ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τῆς Ἀκροπόλεως, ἤγειρε πινακοθήκας ἐξαισίαις, πρὸ τῶν ὁποίων ὁ περιηγητὴς ἵσταται ἑλαχμῶς, ἀποθαυμάζων τὰς σκηναὶς πάσας τῆς Ἑλ-

ληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἔνθα πιστῶς ἀπεικονίζονται οἱ ἡμέτεροι ἥρωες καὶ τὰ ἡρωϊκὰ αὐτῶν κατορθώματα. Ὁ ἐξ Ἑλλάδος οἰστρος οὗτος τοῦ Λουδοβίκου ἐνέπνευσεν αὐτῷ καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως τῶν ἀπαραμιλλῶν ἐν Μονάχῳ Σχολῶν τῆς Καλλιτεχνίας, αἵτινες τὰς Τέχνας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ῥυθμίσεως, προσεκάλεσαν καὶ προκαλοῦσι τὴν συρροὴν τῶν σπουδαστῶν ἀπ' ὄλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου, καὶ οὕτω τὸ Μόναχον κατέστη ἡ παγκόσμιος Καλλιτεχνικὴ Σχολή, αἱ δὲ δημόσιαι οἰκοδομίαι, φυγοῦσαι τὸν μεσαιωνικὸν γοτθικὸν ῥυθμὸν καὶ προσλαβοῦσαι τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν, περὶχρῶσιν ἐντύπωσιν τῷ εἰσερχομένῳ ξένῳ ἐν Μονάχῳ, οἷον προσξενεῖ τῷ ὁδοιπόρῳ τῆς ἐρήμου ἢ ἐν αὐτῇ ἐμφάνισις ὁάσεως θαλλερῆς. Τριαύτην δ' ἐντύπωσιν κ' ἐν ἔμοι ἐνεποίησεν ἡ πόλις αὕτη, ἔνθα κατενόησα ὅτι πᾶσα πρόοδος οἰουδὴποτε τόπου ὀφείλεται εἰς τὴν καλαισθησίαν, καὶ τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν ἐιδικίαν προστάσιαν ἐνὸς ἰσχυροῦ, δυναμένου νὰ ἔχη θέλησιν, καὶ θέλησιν τοιαύτην εἶχεν ὁ σοφὸς Λουδοβίκος μετ' ἄκρου ἐνθουσιασμοῦ, ὃν καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐμιμήθησαν, καταστήσαντες τὸ ἄλλοτε ἀσημον Μόναχον τὸ σέμνωμα τῆς Εὐρώπης διὰ τὰς Καλὰς ἐν αὐτῷ Τέχνας.

Ναὶ! ἡ ἰσχυρὰ θέλησις τοῦ Λουδοβίκου Α' ἐκέλεσεν ἐν Μονάχῳ τὰς Καλὰς Τέχνας. Ὁ βασιλεὺς οὗτος γεννηθεὶς ἀκριβῶς πρὸ ἐνὸς αἰῶνος — τῷ 1776 — καὶ εὐρείας μαθησεως τυχὼν, φύσει δὲ ποιητῆς, ἐπόμενον ἦν νὰ τρέφῃ καὶ σφοδρὸν πρὸς τὰς Καλὰς Τέχνας ἔρωτα, δι' ὃ δικαίως ἀποδίδεται τῷ βασιλεῖ τούτῳ ὁ τίτλος τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ ἀναμορφωτοῦ τῶν ἐν Μονάχῳ Σχολῶν, ἐν αἷς οἱ ἐπιφανέστεροι καὶ περιφημότεροι Καλλιτέχναι τῆς Γερμανίας ἐτελειοποιήθησαν, διότι μόνον ἐν Μονάχῳ ἡ Καλλιτεχνία εἰς τὸν ὑψατον βαθμὸν ἀμυαζει, καὶ μόνον οἱ τοῦ Μονάρχου Καλλιτέχναι, μετὰ τινῶν ὀλίγων τῶν Παρισίων, ἔχουσι ἐν τῇ ὑψηλῇ τὰ πρωτεῖα, ἀλλ' αἱ πρόοδοι τῶν ἐν Μονάχῳ μετὰ ἡμισυ τοῦλάχιστον αἰῶνα θ' ἀνυψώσασιν αὐτὸ εἰς θαυμασίαν τελειότητα, διότι καταπληκτικωτάτη εἶναι ἡ πρόοδος αὐτοῦ, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις ὅτι πρὸ τριάντα πέντε ἐνιαυτῶν μίαν μόνον Σχολὴν χρωμάτων (Malschule) ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ, ἐνῶ σήμερον ἀριθμοῦνται πολλοί, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις ὅτι ὑπὲρ τοῦς εἴκοσι ὀνομαστοὶ καθηγηταί, οἷοι οἱ τῆς ζωγραφικῆς Piloty διευθυντῆς (ὃ κατ' αὐτὰς τελευτήσας), Liezenmajyer, Aefregger, Loefftzi, Lienderschmidt, καὶ ὁ ἡμέτερος Γκιζης κ.λ.π. ὡς καὶ οἱ τῆς γλυπτικῆς Wüdumann, Eberle κ.λ.π. διδάσκουσιν εἰς πεντακοσίους περίπου ἀκαδημαϊκοὺς, προσερχομένους ἐξ ὄλων ἀνεξικρέτως τῶν ἐθνῶν τῆς οἰκουμένης, ἐὰν ἀναλογισθῇ ὅτι ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ὀγδοήκοντα περίπου εἰσὶ μαθηταὶ συνθέσεων (Componierschüler) τὰ τελευταῖα ἔτη τῶν σπουδῶν αὐτῶν διανύοντες, καὶ τέλος ἐὰν ἀναλογισθῇ ὅτι ὀπουδῆποτε καὶ ἂν ἐδιδάχθη τις ὀφείλει νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Μόναχον, ἵνα τελειῶς καταρτισθῇ.

Τῷ ὄντι, τὸ Μόναχον εἶνε ἡ ἀνωτάτη βαθμὶς, ἐφ' ἧς ὀφείλει ν' ἀνέλθῃ πᾶς ὁ τέλειος καλλιτέχνης, εἶνε ἡ βαθμὶς ἐκείνη ἡ διδοῦσα τὴν

σπραγίδα τοῦ κύρους τῷ ἀρίστῳ σπουδαστῇ. Τὸ Μόναχον βλέπω ἐνώπιόν μου ἐν πάσῃ τῇ καλλιτεχνικῇ ζωῇ αὐτοῦ, ἀλλ' ἰδοὺ ἀπομακρύνεται, φεύγει, σβέννυται πρὸ τῶν ὀμμάτων μου, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀναπτύσσεται ἐνώπιόν μου ἡ νῦν πόλις τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὰ ἐνδοξα ἐρείπιά της... ἡ χεὶρ μου δὲν προχωρεῖ πλέον· ὁ φθόνος δὲν δεσμεύει αὐτὴν διὰ τὴν ξένην ἐκείνην πόλιν, ἀλλ' ὁ πόνος διότι δὲν δύναμαι νὰ εἶπω καὶ τι περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἀθηνῶν. Θὰ τὸ εἶπω ἄρα γε ἐν τῇ ζωῇ μου ;

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1886.

Κ. ΡΩΜΑΙΔΗΣ

Καὶ τὰ κατωτέρω δημοσιεύμενα δύο ἀνέκδοτα ὅπως καὶ πλήρη τρυφερότητος ποιήματα τῆς πολυκλαύστου **Φωτεινῆς Οἰκονομίδου**, ἧς τὴν μνήμην αἰετοπε διατηρεῖ συμπαθῆ ὁ ἀναγνώσας τὰ τόσα αὐτῆς ἡδυσπλή ἔργα κόσμος, εὐγενῶς ἐπεμψεν ἡμῖν πρὸς δημοσιεῖσιν ὁ ἀξιότιμος ἀδελφός τῆς ἀειμνήστου ποιητρίας κ. Φίλιππος Οἰκονομίδης, σεβαστός καὶ προσφιλές τῆς *Ποικίλης Στιᾶς* φίλος καὶ συνεργάτης.

Εἰς Λευκώμα Φιλῆς

Στίχους ζητεῖς; ἀλλόμονον! δὲν γράφω στίχους πλέον.
Ἐβίγησεν ἡ μοῦσά μου ψυχρὰν σιγὴν θανάτου
Ἐν' ἡ καρδία μου νεκρά, ἂν καὶ τὸ στήθος νέον,
Καὶ δι' ἐμὲ ἀπόλωσε τὸ πᾶν τὰ θέληγτρά του...
Νὰ ψάλλω θέλεις; ἀλλὰ πῶς; νεκρά καρδία ψάλλει;
Μὴ με βιάζης· ἄφες με νὰ τήκωμαι σιγῶσα!
Φέρε τὴν χεῖρα καὶ ἰδέ: τὸ στήθος μου δὲν πάλλει
Ὅταν αὐτὸ λοιπὸν σιγᾷ, πῶς θὰ λαλή ἡ γλῶσσα;
Μὴ ἀπορῆς ἂν νεκρὰ ἀτηύδησα νὰ στένω
Ἐὰν ποθῶ διακαῶς τοῦ τάφου τὴν γαλήνην
Ἄν ὄρας ὅλας ἀγωνίας ὡς ἐν ἐκστάσει μένω,
Ἐγούσα μόνον σύντροφον ἀκούματον ὀδύνην.

Ἄφες με, ἄφες· μὴ ζητῆς τὸ στήθος μου ν' ἀνοίξω!
Φέρει ἐντὸς τὴν κόλπον, τὴν Ἀθῆν περικλείει...
Μὴ ζητεῖ τῆς καρδίας μου τὰ βόθρ' νὰ σοὶ δεΐξω
Ψυχῆ, ὅποια ἡ ἐμ', τὴν σιωπὴν δὲν λύει
Ποτέ, ποτὲ τὰ χεῖλη μου δὲν θέλουν ὀμιλῆσαι
Θνητὸς ποτὲ τοὺς πόνους μου οὐδὲ θὰ ὑποπτεύσῃ
Ζηλότυπον τὸ στήθος μου κρυπτοῦς θὰ τοὺς τηρήσῃ
Κ' ἐμπρὸς εἰς ἄλλην ὄακρον μου οὐδέποτε θάρσῃ !